

05

A

857

I. N. J.
DISPUTATIO PHILOLOGICA,

Continens

ANALYSIN DICTI

I, Tim. 4. 8.

Quam

Propitij Numinis adspirante gratiâ

Sub PRÆSIDIO

VIRI PRÆCLARISSIMI

DN. M. FRIDERICI HOLTZMANNI,

AMPLISS. FAC. PHILOS. ADJUNCTI gra-

vissimi, ejusdemq; hodie DECANI spectabilis,

Dn, Præceptoris, Promotoris ac Favitoris sui summo

Observantiæ & honoris cultu prosequendi.

Placide Eruditorum disquisitioni

subjicit

JOHANNES CONRADUS SAHERUS,

Autor & Respondens.

In Auditorio Majori

Hab. d. 18. Septemb. Horis antemerid.

WITTEBERGÆ,

TTPIS JOHANNIS HAKEN, M DC L.

DISPUTATIO PHILOLOGICA
ANNALESI DICTI
1788
LIT. 8.
LIT. 8.
LIT. 8.
LIT. 8.

DAVID HILF
ANNO 1788
LIT. 8.
LIT. 8.
LIT. 8.
LIT. 8.

05 A 257

JOHANNES
LIT. 8.
LIT. 8.
LIT. 8.
LIT. 8.

PRÆLOQUIUM.

SI, quanta Græcarum literarum utilitas est, tantâ quoq; omnes excolendi eas perdiscendiq; cupiditate flagrarent: multi sine dubio ad solidam eruditionem pervenirent, qui, quoniam easdem literas justo habent negligentius, utilissimo discendi instrumento se privant, vix amq; enitendi ad summa ipsimet intercludunt sibi. Non affero, vix latinas literas rectè discere eum, qui Græcas haud attigerit: nec inculco, maximâ Græcam linguam suavitate se commẽdare lectitantibus Græca. Id satis habebõ dixisse, quicquid est prudentiæ civilis, aut sapientiæ, ac rerum naturalium scientiæ, illud, si non omni ex parte, at certè bonam partem ex Græcis auctoribus petendum esse; Cujus rei demonstratio etsi à nobis, quippe peradolescensibus, nequeat proficisci: quod auctoribus pervolvendis vix mediocrium capax adolescentia sufficere haud utiq; possit: tamen Excellentissimorum Virorũ auctoritati, quam præsertim comprobaverit experientia, standum esse arbitror, ac credendum.

A 2

omniñõ,

omninò, bonam eruditionis partem in cognitio-
ne non perfunctoria Græcarum literarum positã
esse. Quò excusatius facere me existimarim,
quod in præsentia sacrum aliquod oraculum res-
solvendum suscepi. Placuit enimverò ex iis
literis aliquid delibare, quibus ego me planè ad-
dixi. Ut & meo desiderio satisfacerem, & Ex-
cellentium Virorum me secutum auctoritatem
ostenderem, qui gravissimo inprimis Theologiæ
studio harum tractatione literarum haud perfun-
ctoria præludere nos oportere decernunt. Cæter-
rùm subnectimus huic analysi aliquid literarum
Philosophicarum, ut eò copiosior nascatur dispu-
tandi disceptandiq; occasio. Deniq; quosvis,
qui in hæc nostra inciderint, peramanter ac per-
officiosè rogo, ut, quali iudicio sua excipi gau-
dent, eodem ergà nos nostraq; nunc uti ne de-
dignentur. Id est, interpretentur benigniorem
in partem, quicquid est, quod hic conor; si quid
erratum alicubi est, per humanitatem condonèt,
& de cætero ad honesta tendenti vires favendo
adspirent, eandem benevolentiam & ipsi vicis-
sim ab alijs experturi. Quod igitur felix & fau-
stum esse Deus velit,

Exhi-

Exhibemus Analyſin textus , qui

exſtat. i. Tim. 4. 8.

ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφελιμὸς ὄσιν, ἐπαγγελίας
ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν, καὶ τῆς μελλούσης.

Analyſis Philologica.

ἡ] eſt articulus præpoſitivus (ut vulgò loquuntur) ſimplex, gen. ſœm. qui facilè discerni poteſt ab articulo poſt-poſitivo ſimplici gen. ſœm. ἡ. Ille enim cum ſolâ aſpirationis: hic & cum aſpirationis & cum accentus notâ pingi ſolet. Præponitur autem h. l. non quoad emphafiſin, uti i. Cor. 3. 11. ἡ γὰρ ἡμέρα, ille enim dies, manifeſtabit ſc. qui erit extremi Judicii : nec quoad ornatum, ſicuti Joh. 5. 30. ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ, judicium meum eſt æquum. Ubi poſterior articulus pronomini poſſeſſivo non neceſſitatis, ſed tantum ornatûs gratiâ præpoſitus eſt. Cœterum Ariani feſtivi ſunt hic circa articulum hunc, & ex ejus omiſſione ſeu defectu. i. Cor. 1. 24. Chriſti Deitatem impugnare contendunt. Inquiunt enim, per θεῶ δύναμιν non Chriſtum, ſed virtutem DEO inſitam, & cum eo exiſtentem intelligi debere, quia ſcilicet articulus ἡ nō præpoſitus eſt. Sed quàm miſera hæc ſit Philologica ratio, (nam de cæteris noſtrum non eſt agere) quàmquã lubrica probatio, ex infinitis exemplis, quæ ad oculos ipsis demonſtrari queunt, pateſcit, quòd omiſſo etiam articulo præpoſitivo certum aliquod ſubjectum neceſſariò intelligatur. Ut unicum ſaltem adducamus, quemadmodum Apoſtolus in eodem capite, eodemquẽ verſu Chriſtum appellitat θεῶ σοφίαν ſine articulo, quem tamen Luc. c. 11. v. 49. Scriptura τὴν σοφίαν τῆς θεῶ vocat cum articulo : Pari quoquẽ ratione, licet verbis, θεῶ δύναμις, non præpoſitus ſit articulus, alibi tamen 2. Cor. 12.

A 3

9. ἡ δὲ

9. ἡ δὲ ἰναιμία τῆς θεῆς, conspicimus præpositum. Dicimus ergò, articulum nihil hîc valere, & malè adduci ad probandum. Interea qui etiam scire gestit lusus & abusus articuli præpositivi masculini gen. ὁ, quos Adversarij ad palliandas suas heterodoxias adhibent, adeat B. Meisn. Phil. Sobr. part. 2. Sect. 1. cap. 4. q. 4 & Plurimum Reverendi, & Excellentiss. Dn. D. Althoferi, Theologi maximi, ac Patroni mei summo perè venerandi Observaciones sacras in Johanni. cap. 1. p. 7.

δε) Particula hæc significationem obtinet vel completivam Act. 27. 20. 2. Cor. 1. 21: vel distributivam, Act. 28. 5. & 24. vel conclusivam, 2. Cor. 1. 6. Luc. 2. 35: vel deniq; adverbativam, quàm hîc deprehendimus, Ubi Apostolus corporali exercitationi, quæ paululum utilitatis habet, Pietatem, quæ ad omnia utilis est, opponit. Plura de hæc particula vide apud D. Glassium in Philolog. Sacra. 1. 3. tr. 7. p. 609. & 610.

εὐσεβεία) derivatur hæc vox εὐ τῆς εὖ (quod variè à varijs Lexigraphis exponi solet; à Profanis: facile, feliciter, commodè, ritè, præclarè, pulchrè, aptè: à Sacris: piè, probè, religiosè, quàm expositionem hîc nos intelligimus) & verbo σεβω, vel, quod usitatius est, σεβομαι, quod tum in profanis, tum in Sacris literis promiscuè sumitur. In profanis tribuitur Diis, Hominibus, & rebus, cujus rei exempla Scapula, & alij plurima suggerunt. In Sacris accipitur de Deo, Act. 18. 13. & Hominibus, act. 17. 23. Dicitur verò εὐσεβεία aliàs εὐλαβεία, reverentia. Hebr. 12. 28. Item, θεοσεβεία, cultus & observantia Jacob. 1. 27. πικρὴ θεῆς, Joh. 5. 26. κατ' ἐξοχήν, ἀληθεία veritas seu vera religio. Joh. 17. A Clem. Alexandr. 1. 7. Stromat. appellatur θεοσεβεία, cultus DEI, seu Deo conveniens. Ab August. 1. 10. de Civit. Dei. cap. 1. Epist. 29. vocatur θεοσεβεία, reverentia Dei.

ωεγς

πρὸς) Præpositiones πρὸς & εἰς non differunt, ut nonnulli Lexicographi docent. Unde Regula Gaza, quæ sic sonat: vocula εἰς de rebus inanimatis, πρὸς de animatis dicitur, universalis non est. Demonstrabimus id I. ex Sacris. Marc. 3. 7. ἀνεχώρησε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτῆ πρὸς τὴν θάλασσαν, cum discipulis suis secessit ad mare. Marc. 5. 22. πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτῆ, procidit ad pedes ejus. I. Cor. 12. 2. πρὸς τὰ ἰδωλὰ καὶ εἴφωνα ad simulacra muta. Matth. 15. 24. ἔκ ἀπεπέλειν, εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ, non sum missus, nisi ad oves perditas domus Israelis. Luc. 12. 10. καὶ πᾶς, ὃς ἔρει λόγον εἰς υἱὸν τῶ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ, & quisquis locutus fuerit adversus filium hominis, remittetur.

II. ex Profanis; Iſoc. γυμνασίαί αἱ πρὸς ὑγίαν συμφέρεισαι, exercitia ad sanitatem conducentia. Demosth. ἀναφέρειν εἰς τὸν ἀρχόντα, reducere ad Principem. Æſop. Fab. πρὸς κακοπράξιμον ἄνθρωπος κακοπράξιμον εἰς τὸν ἐν δελφοῖς ἦκεν ἀπόλλωνα, περιᾶσαι τὸν βελιδμόν, vir quidam nequam, ad Delphicum venit Apollinem, tentaturus ipsum: Hisce prælibatis præpositio πρὸς contemplanda esset, tùm quoad constructionem, tùm quoad significationem. Sed quia aliàs de iis Lexicographi prolixè nimis agunt, silentiù populo illa involvemus. Hoc interim notabimus, particulam πρὸς non rarò elegantia apud Græcos servire. Exempla sunt hæc: Lucian. Dial. 49. πρὸς θάνατον δόποδειλιάν, pro θάνατον, mortem timere. Plut. in Lyc. πρὸς ταῖς ἀγκαλάς τὰ παιῖα νομίζειν, pro ταῖς ἀγκαλάς, infantes in ulnis gestare. Epict. enchirid. c. 4. πρὸς τὸ παρὶν, pro ἐν παρῆσιν, in præsentia. Æſop. in Ἰππομυθίῳ fab. πρὸς τὸν ἀλωπέκων, δι' εὐνοίας τὸς πρὸς τὸς πλάς ποιῆν συμβουλίας, pro ταῖς πλάς, ex benevolentia propinquis consulere. Lucian. Dial. 45. πρὸς ἰθὺν δόποθήσκων, pro ἡδέως, libenter mori. Arist. l.

4. de

4. de animal. part. c. 1. πᾶν πρὸς τὴν τροφήν μέλαι, pro τῆς τροφῆς, alimonii portiuncula. Demosth. in Aristocr. σπυδαζεν πρὸς ἕνα, colere aliquem.

πᾶν (α.) nominativus sing. neut. gen. est πᾶν. Ubi differentia observanda est inter τὸ πᾶν, & πᾶν. τὸ πᾶν Oratoribus, Historicis & Comicis idem est, ac ὅλος breviter; Πᾶν κεφαλᾷς, summam, ἐνί τι λόγῳ, uno verbo: Philosophis dicitur Universum hoc, quod Cicero modò Totum & omnia, modò mundū ipsum appellat. Sic Arist. l. 4. Phys. c. 5. text. 45. τὸ πᾶν, inquit, & πᾶν, Universum alicubi non est. Ubi per τὸ πᾶν, tota corporeā molis universitas intelligitur, docente B. Jac. Mart. in prælect. extemp. l. 1. de loco. p. 162. & 163. Differunt ergò τὸ πᾶν & τὸ ὅλον accuratè loquendo, ita, ut prius abstractè pro universitate, posterius concretè pro toto accipiatur. A patribus deniq; τὸ πᾶν ipse Deus vocatur, quia universas habet perfectiones, & in eo omnia consistunt, habetq; is quasi pelagus quoddā Essentiae immensum & infinitum. πᾶν verò est nomen adjectivum significans omne, quodvis, quodlibet, unde Panis, quod animi causā inspergendum est, eò quòd omni, quovis vel quolibet tempore nobis ille necessarius est, vel ut Taubm. notat in Curc. Plaut. quod cum omni cibo apponatur, vel ut alij volunt, quòd omne animal eum appetat, si fides est habenda Etymologis. Cœterum nominat. plur. neut. gen. πάντων quod concernit, notandum primò est contrà Photianos, vocem πάντων, quoties in N. T. conjugitur verbis, quæ vel creationem primam, vel gubernationem, vel conservationem significant, toties restrictionem non admittere, quod Theologi docent, nominatim celeberrimus Dn. D. Althoferus in Observat. sac. in Johan. cap. 1. p. 8. & Gravv. de Sophism. Phot. p. 23. Secundò contra Manichæos, vocabulum πᾶν Joh. 1. 3. absolutè & simpliciter positū non

non invisibilia tantum, sed visibilia simul & invisibilia. Videfis iterum Dn. Theologos, præsertim disp. Exeg. 1. in Johann. Præside B. Lysero habitam num. VI. Tertiò contra Socinum, τὸ πάντι in Sacris literis nunquam pro πάντι usurpari. Ille enim 1. Joh. 2. 20. per πάντι seu omnia, πάντι seu omnes homines intelligit. Idq; exinde probare conatur, quia neutrum genus sæpe pro masculino accipitur, Matth. 16. 17. σὺ εἶ πῆτρⓄ. Sed quod locum hunc allegatū attinet, ex eo nihil quicquam probare potest Socinus. Neque enim hic genus neutrum pro masculino, neq; masculinum pro neutro acceptum videmus. Unde Philologus Clarus Dillherrus in Ecclog. Sacr. N. T. p. 96. & 108. occurrit quidem, inquit, apud Poetas & Historicos, qui Atticā sunt usi dialecto, etiam πῆτρⓄ, tanquam appellativum. Sed in N. T. non invenimus, nisi λίθος & πέτρα, nullibi πέτρος &c. Confule etiam B. Meisn. Phil. Sobr. part. 2. q. 4.

ὠφέλιμⓄ) vocabulum hoc utilitatem cum sufficientia ac præstantia conjunctam denotat. Non enim hoc vult Apostolus, pietatem tantum cultori suo aliquid utilitatis afferre, sed ipsi quoq; ad præstanda omnia sufficientem esse. Quo sensu etiam usurpatum legimus (quod contra Bellarminum & Andradium Sacrae Scripturae perfectione destruere volentes tenendum est, uti fusius ostendit Theologi,) 2. Tim. 3. 16. ubi vox ὠφέλιμⓄ, Sacram S. adeo utilem sufficientem & præstantem esse indicat, ut inde Doctor Ecclesiae doctrinam veram asserere, falsam confutare, mores informare & emendare, imò sapientem ipsum ad consequendam salutem reddere possit. Unde etiam Apostolus maluit uti τὸ ὠφέλιμⓄ, quam vocibus, χρησιμⓄ, χρησὶς, σὺμφορⓄ, λυσιτελής, ἀγαθὸς, quibus alibi tamē 2. Tim. 2. 14. 2. Tim. 2. 21. c. 4. II. Luc. 17. 2. Eph. 4. 29. Heb. 12. 10. uti solitus est.

Ἔστι τὸ Ἔστι seu Est, in Sacris duplex reperitur, vel συνδυά-
σιμόν. i. e., copulativum: vel ὑποκειμένον seu Substantivum.
Matth. 27. 24. Joh. 8. 58. Act. 25. 10. & quale hic cernimus. Illud
Logicis dicitur Est secundi adjecti, seu Est consideratum
quoad veritatem prædicandi: Hoc, Est tertij adjecti, seu Est
consideratum, quoad veritatem essendi, quod αἶς ἐν παρό-
δῳ, annectimus, aliàs enim ad forum Philosophicum
spectat.

Ἐπαγγελίαν) ἐπαγγελία & ἐπάγγελμα modò differen-
ter, ut Act. 2. 39. ὑμῖν ἔστι ἡ ἐπαγγελία vobis facta est promif-
sio, 2. Pet. 1. 4. τίμια ἐπαγγέλματα, pretiosa promissa: mo-
dò indifferentèr capiuntur. Heb. 11. 33. ἐπίτυχον ἐπαγγελιάων
pro ἐπαγγελμάτων, consecuti sunt promissa. 2. Pet. 3. 13.
κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτῆ περιδοκῆμεν, pro κατὰ τὴν ἐπαγγε-
λίαν, secundum promissionem ejus expectamus. Notan-
dum pro ῥῶδ, ἐπαγγελίαν Gal. 5. 8. περιεπαγγελῆμεν appella-
ri, propterea quia in V. T. Gen. 3. primùm in Protevange-
lio prolata, postea per pactum, Sacramentum, Sacrificium
& jusjurandum Abrahamiticæ familiæ confirmata est, ac
tamdiu continuata, donec in Christo adimpleretur. Cœ-
turum hoc, itemq; quæ sint ἐπαγγελίαι νομιμαὶ seu legales
& quæ sint ἐναγγελικαὶ seu evangelicæ, ad Theologos remit-
timus.

Ἐχσαι) varijs significationibus vocem hanc tum in Sa-
cris, tum profanis abundare videmus. Significat enim
vel qualemcunq; possessionem. Act. 3. 6. ὃ ἔχω, τῷ σὺ δίδ-
δωμι, quod possideo, hoc tibi do. Unde, 1. Cor. 11. 22. οἱ
ἔχοντες sc. τὰς εὐχίας, divites appellantur; eò quod divitias
possideant: vel Petitionis impetrationem 1. Joh. 5. 15. ἔχο-
μεν τὸ αἰτήματα impetravimus, quæ petebamus: vel facult-
tatem. 3. Joh. v. 13. πολλὰ εἶχον γράφειν, multa possem scri-
bere. i. e. facultas mihi esset scribendi: vel certam persuasio-

nem.

nem. Marc. ii. 32. *ἀπαντες γὰρ εἶχον Ἰωάννην, ὅτι ὄντως προ-
 Φήτης ἦν*, omnes enim certò sibi persuadebant de Johan-
 ne, quòd verè Prophetà esset; vel deniq; Habere, quæ signi-
 ficatio hujus verbi propria est, quamq; nos hìc intelli-
 mus. Notandum verò, τὸ εἶχεν interdum periphra-
 sè servire, uti h. l. videmus, ubi Apostolus periphra-
 sticè locutione utitur, quando dicit: Pietatem habere promissionē
 præsentis & futuræ vitæ. Nam idem fuisset, si dixisset, Pietati
 præsentem & futuram viram promissam esse. Sic profa-
 ni auctores quoq; loquuntur: Isocr. *συγγνώμην εἶχεν*, igno-
 scentiam habere, i. e. ignoscere. Xenoph. *Πημέλειαν εἶχεν*,
 curam habere, i. e., curare. Eurip. *δρόμον εἶχεν*, cursum ha-
 bere, i. e. currere. Plutarch. *δέος εἶχεν*, metum habere, i. e.
 metuere, &c.

(ζωῆς) vox hæc primò convenit Deo, 2. Cor. 3. 3. & 6. 16.
 Deus enim habet ζωὴν originaliter, & perfectissimo mo-
 do, unde & ἀπὸ ζωῆ vocatur. Convenit deinde ei vita ἐνεργη-
 τικῶς, quia cæteris vitam largitur, quamq; dedit, sus-
 tentat. Deinde hominibus & brutis quoq; communis
 est; unde quævis animantia ζωὰ i. e. viventia: irrationalia
 ζῶα i. e. animalia, quæ accentu saltem distinguuntur, vo-
 cari solent. Sciendum verò est, vocabula πνεῦμα, ψυχή, &
 ἀνεμ. Ⓞ, βίⓄ, apud profanos (in sacris nonnisi ψυχή &
 βίⓄ) cum voce ζωῆ permutari, cum tamen maximè inter
 se differant. πνεῦμα enim, Spiritus est, ψυχή est ipsa anima,
 quam Aristot. ἐπιλέχειας πρώτην τῆ ζωῆ appellat. Ἄνε-
 μⓄ propriè venti sonus est, (descendit enim ab ἀῶ, sono)
 qui per metonymiam causæ pro effectu, ipse ventus dici-
 tur. βίⓄ deniq; animalibus ratione præditis, seu homini-
 bus competit, cæteris autem ratione destitutis seu brutis,
 nonnisi impropiè tribuitur.

τῆς νύν) Articulus hic præpositivus non est otiosus,
 B 2 quem-

quemadmodum Act. 27. 22. καὶ τὰ νῦν ἐξομῶ, pro νῦν, & nunc hortor, ut bono animo sitis; sed ellipsin quandam innuit, quæ ita suppletur: τῆς νῦν sc. παύσεως. Sic sæpè etiam ad articulos, qui adverbii absolute præpositi sunt, participium masc. ὄν vel neut. ὄν subaudiri solet. Matth. 6. 9. ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς sc. ὄν, qui in cælis est. Col. 3. 2. τὰ ἀνω sc. ὄντα, quæ superna sunt. Particula verò νῦν h. l. temporis adverbium est, non conjunctio συναποτικῆ, qua in assumptionibus sæpè Scriptura utitur, Act. 7. 34. c. 15. 10. Rom. 3. 21. c. 7. 17. 1. Cor. 7. 14. c. 12. 18. c. 15. 20.

καὶ) Particula hæc h. l. non est illativa, ut Rom. 1. 24. & col. 1. 21. neq; continuativa, sicuti Hebr. 11. 11. Joh. 5. 17. c. 15. 20. neq; causalis, quemadmodum Luc. 1. 42. neq; distributiva, veluti Act. 13. 27. neq; adversativa, quomodo Joh. 5. 40. c. 8. 55. neq; disjunctiva deniq; uti Matth. 12. 37. Sed copulativa, quæ promissionem vitæ præsentis cum futurâ copulat & connectit. Atq; hæc ultima significatio omnibus Græcis tum Sacris, tum Profanis Auctoribus familiarissima est.

Μελλούσης) Nonnulli sunt nasutuli, qui impuritatem styli N. T. non modò ex hoc, sed alijs quoq; locis, vid. Matth. 3. 7. Luc. 3. 7. demonstrare nituntur. Participio enim μέλλων inquirunt apud Græcos semper conjungi sole- re infinitivum, ἕσθαι, Exempla proinde adducunt ex Theogn. vers. 1074. ὄρφῆ γὰρ πέταται ἀπὸ ἧ τῆ μέλλοντος ἕσθαι, caligo enim extensa est & ante id, quod futurum est, ut & Æschin. τῆ μέλλοντος ἕσθαι ὑπελέγει, quæ futura sunt, prædicere. Sicitaq; juxtà illos h. l. deberet esse μελλούσης ἕσθαι. Sed hoc ipso ipsi insignem suam græcarum literarum in scitiam produnt. Nullus enim gentium, nisi qui conjugationum grammaticarum expertus est, negabit, quòd ὁ μέλλων γρόντος futurum tempus designet, etiã omisso

omisso infinitivo ἔπειθαι. Deinde etiam allatis eorum exemplis alia quoque exempla è probatissimis & antiquissimis græcis Scriptoribus petita opponimus. Isocr. ad Demonic. κοινὴ ἢ τύχη καὶ τὸ μέλλον ἀεραπν, fortuna communis est, & quod futurum est, provideri non potest. Sic Eurip. in Rheso. v. 332. ὄρα τὸ μέλλον, respice quod futurum est. Ecquis tantos viros cavillabitur, quasi græcè non scripserint, eò quòd infinitivum ἔπειθαι non apposuerint? Dicimus ergò, quemadmodum Profani auctores infinitivū ἔπειθαι interdum addiderunt, quod tantùm elegantix causâ factum est, interdum quoque omiserunt: Pari ratione Evangelistæ quandoque posuerunt eum ut, Act. 23. 30. c. 27. 10. quandoque etiam omiserunt.

Addimus nunc de Natura

Logicæ duas pagellas. Quod quidem bonâ cum venia facturos nos speramus, quoniam, uti pro Disputatione hæc proponeremus, necessum omninò videbatur, subijcere ijs quædam, quæ sub controversiam cadere possent. Igitur

I.

Logica derivatur ἀπὸ τῆς λόγου. λόγος autem est potissimum duplex. Datur enim λόγος ἐνδιέθετος, hoc est, verbum internum, seu in mente formatum & conceptū: Datur λόγος περιφορικός i. e. verbum vel oratio prolata: ut alias acceptiones omittamus. Quæritur, utra oratio seu utrum verbum intelligatur, cum Logica dicitur derivari ἀπὸ τῆς λόγου? Respondemus intelligi λόγον ἐνδιέθετον. i. e. verbum mentis ac internum. Ratio, quia Logicus potest facere, quod Logici est, id est, potest ratiocinari sine verbo prolato: Sed sine ver-

bo interno, seu sine conceptibus mentis non potest id facere. Nam mutus potest quidem λογίζεσθαι, sed non potest loqui.

II.

Synonymum Logicæ est Dialectica, sed non simpliciter. Aliàs appellatur ὄργανον ὀργάνων, quia est instrumentum sciendi, idq; communissimum & nobilissimum.

III.

Genus constitui non potest per aliquem habitum ex quinque habitibus ab Aristotele recensitis. De prudentia & Intelligentia res est clara & extra controversiam posita. De Scientia itidem dubitari non potest, eam Logicæ genus esse haud posse. Scientia enim est rerum & causarum, quas res habent. Atqui Logica, ut ex inductione omnium partium constat, de rebus non agit propriè, sed de notionibus, quæ rebus imponuntur, id est, de terminis, rebus ab intellectu impositis, nempe de Synonymo, Paronymo &c.

IV.

Sed neq; Ars est genus Logicæ. Ars est habitus principalis. Non item Logica. Deinde Artis est ποιῆν, i.e. efficere. Ubi probè notandum est, τὸ ποιῆν non esse sumendum generaliter, sed ita, ut hæc sint inter se profus distincta, ποιῶσεν & ποιῆν. Quando igitur τὸ ποιῆν adhuc distinguitur à τῷ ποιῶσεν, tum apparet, ποιῆν esse, versari circa objectum physicè illud afficiendo, ut aliquid novi ex eo facias, id est, formam artificialem in illud introducas. Jam autem Logica non versatur ita circa suum objectum, ut illud physicè afficiat. Neq; enim physicè immutatur Bucephalus, cum Aristoteles ei imposuit notionem Individui: neq; Deus mutatur, cum ei notio subiecti vel prædicationis imponitur à nostro intellectu. Est enim operatio Logici im-

ci immanens, quæ ex intellectu non procedit foras & in
objectum tendit, ut physico modo illud afficiat, nedum ut
formam artificialem ei imponat. Ergo non est Ars.

V.

Igitur dicendum est, genus Logicæ remotum esse habi-
tum. Est enim qualitas firmiter inhærens menti, & faci-
ens Logicum expeditum ad benè rectèq; discurrendum.
Propinquum autem esse habitum mentis instrumenta-
lem. Quia enim habitus dantur principales, dantur quo-
que minus principales: hinc ut genus proximum consti-
tuatur, assumendus est habitus instrumentalis. Talis
habitus Logica est. Unde appellatur ab Aristotele *ὄργανον*
ὄργανον. i. e. instrumentum instrumentorum. Porro, quia
habitus instrumentales iterum sunt vel corporis, vel men-
tis & intellectuales: igitur ut genus propinquum comple-
tè constituatur, dicimus esse habitum mentis instrumen-
talem.

VI.

Differentia petitur à fine interno Logicæ: Finis autem
ille non est, informare mentem nostram rebus ipsis, sicut
Excellentiss. Logicus ac Theologus Dn. D. Scharfius nos do-
cet Limâ Logic. Hamburg. p. 8. & 16. Logica enim, quan-
do notionem generis, vel speciei, vel proprii, vel acciden-
tis, subjecti vel predicati imponit rebus, nequaquam
tamen mentem informat, qualis informatio in cognitione
rerum constare debet: ne dicam hujusmodi actum, qui est
informare mentem, convenire scientiis omnibus: cum ta-
men differentia debeat uni, soli, & semper convenire, juxtâ
Can. 3. ex Logic. Excellentiss. Dn. D. Scharfij, quia illa spe-
ciem debet etiam constituere & à cæteris distinguere. Sed
differentia est, tradere modum discurrendi. Aristoteles
enim ipse Logicam appellat *τέχνην ἰηρημίας*, id est, modum
scien-

sciendi. Modus autem ille consistit in instrumentis quæ Logica fabricat, ut ijs juvetur homo in ratiocinando. Intueatur Logicam, quisquis est, qui dubitat hæc de re, & inveniet, omnia, quæ in ea tractantur, esse instrumenta, quæ faciunt modum disputandi seu ratiocinandi de re quâvis. Synonyma, Paronyma, Genus, Species, Proprium, Accidens, & Regulæ de iisdem quid sunt, nisi instrumenta, quibus utitur noster intellectus in ratiocinando de rebus? Syllogismus, qui ex his instrumentis conficitur, quid est, nisi nobilissimum omnium instrumentum, quo facilitantur nostri discursus, & dialogismi? Igitur manet, differentiam Logicæ esse, fabricari instrumenta, quibus intellectus noster in ratiocinando utatur, sicq; per eadem organa, seu instrumenta sciendi facilitetur & dirigatur. Hoc officium in nulla alia disciplina præstatur, adeoq; solius Logicæ proprium est.

VII.

Finis externus est indagatio veritatis. Veritas scilicet cognitionis, quâ mens nostra res, sicut sunt, cognoscit. Habet se hic finis instar termini seu metæ, ad quam tendit viator. Ille enim primò sibi propositum habet terminum, v. g. Wittebergam, Romam, vel Athenas: deinde dispicit de via, quâ compendiosè iri possit Athenas. Ita Logicus sibi propositam habet veritatem. Deinde adhibet Logica instrumenta, quibus utens possit eò citius ad veritatem pervenire.

VIII.

Hinc resultat hæc Logicæ definitio: Quod ea sit habitus mentis instrumentalis, tradens modum discurrendi, ut verum indagetur, & à falso discernatur.

Τὸ θεῶν ἴσ' ἐνὶ ἅμα καὶ ἡγενοποιεῖται δόξα, καὶ πῆξι, καὶ ἔπειν, εἰς πάντας τὰς αἰῶνας!

05 A 857

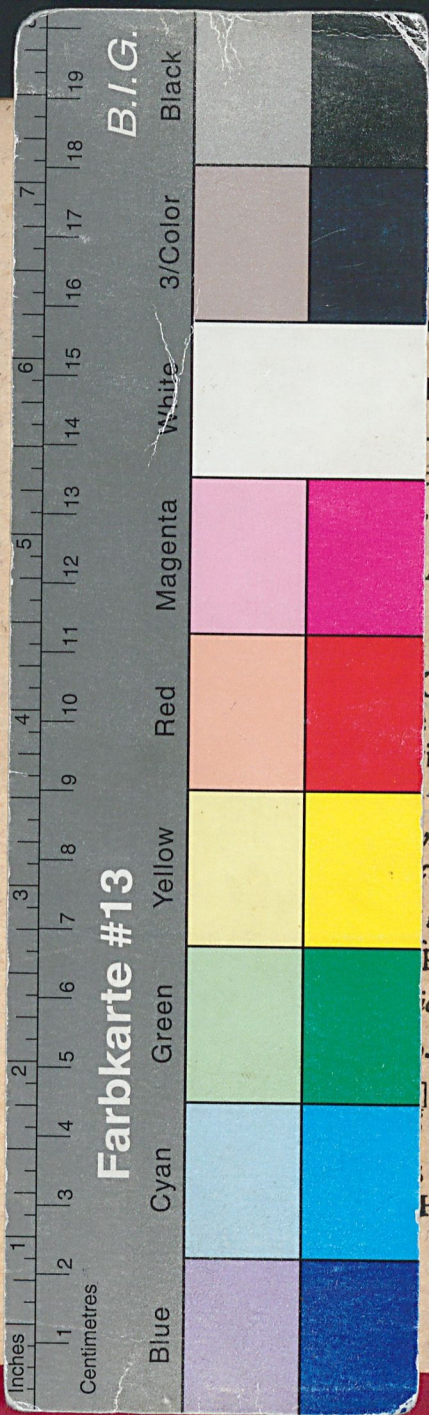
ULB Halle 3
003 768 120

V 17

2

J.
 PHILOLOGICA,
 ms
 N DICTI
 t. 8.
 inspirante gratiâ
 IDIO
 ARISSIMI
HOLTZMANNI,
 OS. ADJUNCTI gra-
 DECANI spectabilis,
 is ac Favitoris sui summo
 cultu prosequendi.
m disquisitioni
rit
ADUS SAHERUS,
 pondens.
io Majori
 . Horis antemerid.
] 20
 ERGÆ,
 HAKEN, M DC L

